

ІСТОРІЯ НАУКИ І ТЕХНІКИ

УДК 061.2:63(477):001.89:338.432 «40/80»
DOI <https://doi.org/10.32838/2663-5984/2022/3.31>

Демуз І.О.

Національна наукова сільськогосподарська бібліотека Національної академії аграрних наук України

УКРАЇНСЬКЕ НАУКОВО-ТЕХНІЧНЕ ТОВАРИСТВО СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА (40–80-ті рр. ХХ ст.): ОСНОВНІ ФОРМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДОСЯГНЕНЬ НАУКИ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ВИРОБНИЦТВО

У статті на основі вперше введених до наукового обігу архівних матеріалів актуалізовано інформацію про діяльність Українського науково-технічного товариства сільського господарства, яке функціонувало у 40–80-х рр. ХХ ст. на теренах радянської України.

Встановлено, що товариство працювало у напрямках: поширення передового досвіду і впровадження досягнень сільськогосподарської науки у виробництво; стимулювання участі громадськості у проведенні масового виробничого дослідництва в колгоспах і радгоспах УРСР; підготовки фахівців сільського господарства тощо. З'ясовано роль осередку у: 1) проведенні стаханівських шкіл впровадження передового досвіду у виробництво; 2) організації систематичних масових лекцій, доповідей, науково-технічних нарад, конференцій, дискусій, виїзних сесій; 3) організації спеціальних семінарів, на яких вироблялися єдині методики проведення масового виробничого дослідництва; 4) підвищенні кваліфікації фахівців через Українську філію Інституту удосконалення знань спеціалістів сільського господарства ім. академіка В. Р. Вільямса, а також проведенні місячних курсів і кількадечних семінарів для різних сільськогосподарських спеціальностей; 5) заснуванні республіканських та обласних конкурсів на кращий винахід і раціоналізаторську пропозицію в сільському господарстві. Наголошено, що іншими формами роботи товариства були: громадські університети підвищення знань для робітників сільського господарства; творчі бригади; бюро і групи економічного аналізу; конструкторські та технологічні бюро; громадські НДІ, групи і лабораторії; бюро технічної інформації; інститути новаторів виробництва, технічного прогресу, нової техніки тощо, які функціонували на громадських засадах поза основною науково-дослідною і виробничою діяльністю.

Ключові слова: Українське науково-технічне товариство сільського господарства, впровадження наукових розробок у сільськогосподарське виробництво, школи передового досвіду, масове виробниче дослідництво, раціоналізаторська пропозиція в сільському господарстві.

Постановка проблеми. Громадські організації вчених (у тому числі й товариства) – це вагома альтернатива відомчим формам побудови та керівництва науковими закладами і координації досліджень. Вибудовування структури адміністративного керування радянською наукою відбувалося у двох напрямках: перший, – поступове нищення громадсько-наукових організацій, що функціонували з ХІХ ст. до кінця 1920-х рр.; другий – цілеспрямована розбудова нової системи організації науки (створення мережі науково-дослідних інститутів та нових осередків «громадської активності», підконтрольних державі). У 1930-х рр. почали виникати нові форми

громадських об'єднань учених – наукові товариства всесоюзного значення, які з часом утворили розгалужену мережу республіканських наукових товариств і долучилися до виконання державних завдань. Наукові товариства з моменту їхнього виникнення і масового поширення у ХІХ ст. і до сьогодні є об'єктом наукових досліджень автора цієї статті. Тому компаративний аналіз діяльності цих об'єднань, які функціонували в різних історичних реаліях, вважаємо актуальним і важливим дослідницьким завданням, реалізація якого дасть можливість прослідкувати закономірності виникнення, існування і трансформації такого суспільного феномену, якими стали наукові товариства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Діяльність Українського науково-технічного товариства сільського господарства як цілісне історичне явище жодного разу не ставала об'єктом досліджень, а використані автором архівні матеріали вводяться до наукового обігу вперше. Навіть у ґрунтовних дослідженнях, присвячених узагальненим проблематикам, як от – розвиток економіки [14], суспільно-політичні рухи [15; 16], організація впровадження наукових розробок у сільське господарство [13; 18], функціонування сільськогосподарської дослідної справи на теренах України зазначеного періоду [1–2] – діяльність товариства повномасштабно не досліджена. Воно згадується виключно в контексті участі робітників і селян у суспільних рухах, пов'язаних з трудовою діяльністю, – т. зв. соціалістичне змагання, рух за комуністичну працю.

Постановка завдання. Зважаючи на той факт, що участь робітників і селян у зазначених суспільних рухах за радянських часів піддавалася суцільній глорифікації, це явище потребує кардинального переосмислення. Поряд із цим, об'єктивного дослідження і, відповідно, нових оцінок вимагають участь у цих процесах наукових, виробничих і творчих колективів, різноманітних громадських об'єднань, окремих учених і фахівців різних галузей народного господарства. Діяльність Українського НТТ сільського господарства з регіональними відділеннями і галузевими секціями, яке функціонувало у 40–80-х рр. ХХ ст. на теренах радянської України, потребує вивчення саме через його внесок у розвиток сільського господарства і наукове забезпечення галузі. Нами встановлено, що товариство працювало у напрямках: поширення передового досвіду і упровадження досягнень сільськогосподарської науки у виробництво; стимулювання участі громадськості у проведенні масового виробничого дослідництва в колгоспах і радгоспах УРСР; підготовки і підвищення кваліфікації фахівців сільського господарства тощо. Саме ці аспекти окреслені у даній статті.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Відомо, що у 1947 р. було засновано Київське обласне відділення Всесоюзного сільськогосподарського товариства (1947–1948 рр.), створене у 1949 р. на Українське республіканське відділення ВСГТ (1949–1954 рр.). У зв'язку з реорганізацією у 1954 р. системи товариств далі функціонувало як Українське науково-технічне товариство сільського та лісового господарства (1955–1961 рр.) і Українське науково-технічне товариство сільського господарства (1961 – кінець

1980-х рр.). Нами встановлено, що на початку – в кінці 1950-х рр. Президію товариства очолювали акад. О. І. Душечкін, акад. АН УРСР М. М. Гришко, к. с.-г. н. І. Басов, заступником голови товариства був К. Д. Вахнін, ученим секретарем – Ф. Ульянович. До складу членів Правління і Президії входили такі відомі вчені як С. М. Алпатєв, П. А. Власюк та ін. [4, арк. 69, 70]. З початку 1960-х – до 1980-х рр. обов'язки голови товариства виконував заступник міністра сільського господарства УРСР М. М. Козирєв, ученим секретарем був С. Бордаченко. Серед членів Президії і Правління зазначеного періоду згадуються П. П. Лук'янець, Т. Т. Малюгін, Я. П. Поштаренко, С. М. Алпатєв, Н. В. Куцуруба, Н. Ф. Демченко та ін.

Товариство складалося з фізичних і юридичних членів; вертикальну структуру утворювали республіканське і 25 обласних відділень, а також ряд районних відділень і первинних осередків в аграрних вузах, НДІ, дослідних станціях, підприємствах, установах, колгоспах, радгоспах, МТС. З'ясовано, що товариство складалося з галузевих секцій. Так, у його складі до початку 1980-х рр. працювало 16 галузевих секцій, які виникли в різний час (деякі з них об'єднувалися, відокремлювалися, змінювали назви): агрономічна; зоотехнічна; механізації та електрифікації сільського господарства; економіки та організації сільського господарства; лісового господарства і полезахисних насаджень; ветеринарна; гідротехніки та меліорації; агрометеорологічна; бджільництва; садівництва і виноградарства; овочівництва; агропедагогічна; молодих учених; генетики і селекції; науково-технічної інформації; стандартизації. Поряд із цим, ряд галузевих секцій функціонувало при кожному обласному відділенні.

Товариство, долучившись до виконання урядових настанов зі стаханівського руху, організувало проведення громадських оглядів окремих досягнень науки і передового досвіду та їхнє втілення у сільськогосподарське виробництво. Напр., 22 березня 1951 р. проведено науково-технічну нараду з обміну передового досвіду в напрямку вигодовування худоби за результатами 35 пленуму секції тваринництва ВАСГНІЛ. У доповіді проф. П. Д. Пшеничного розкрито резерви правильного використання зелених кормів для максимального підвищення продуктивності тваринництва та представлено зразки високих надоїв молока, великі прирости у відгодівлі свиней у конкретних господарствах тощо [3, арк. 13].

За ініціативою членів товариства первинної організації Києво-Святошинського районного

сільськогосподарського відділення з початку 1950-х рр. започатковано проведення **стаханівських шкіл упровадження передового досвіду у виробництво** (напр., пройшла стаханівська школа насінництва багаторічних злакових і бобових трав і люпину (прийняло участь 40 осіб агротехніків колгоспів, бригадирів кормових бригад); школа з роздоювання корів (37 зоотехніків, завферм і доярка). Упровадження таких шкіл рекомендовано в усіх господарствах УРСР [3, арк. 14]. Вони розглядалися як «переконливі та результативні методи навчання масових кадрів сільського господарства передовим прийомом і методам організації виробництва і праці» [6, арк. 9]. У 1955 р. вже проведено 4 школи передового досвіду з питань: 1) вирощування овочів у закритому ґрунті; 2) вирощування шампінйонів; 3) вирубування лісу та догляд за ним; 4) роздоювання корів [6, арк. 9].

Ця форма роботи вважалася ефективною, що зумовило її масове поширення: на 1956 р. було залучено більше 6000 осіб. Напрямок роботи шкіл дуже різноманітний – напр., А. А. Гольверк (Інститут механізації сільського господарства) розробив інструкцію регулювання паливної апаратури дизельних тракторів, упроваджену згодом у всіх МТС і радгоспах; Н. В. Куцуруба (НДІ цукрових буряків) проводив навчання з питань квадратно-гніздового висіву насіння цукрових буряків. Організовувалися також школи передового досвіду з тваринництва, лісівництва тощо [7, арк. 8, 9, 10].

З'ясовано, що, поряд зі школами передового досвіду, окремі обласні відділення товариства з кінця 1950-х рр. почали організовувати **громадські інститути** для допомоги колгоспам і радгоспам у вивченні та впровадженні досягнень науки у сільськогосподарське виробництво (напр., Одеське правління товариства відкрило відповідне консультативне бюро) [9, арк. 13].

На виконання ряду настанов компартії з початку 1950-х рр. зроблено акцент на розширенні такої форми роботи як **організація систематичних масових лекцій, читання доповідей, проведення бесід** серед колгоспників, робітників МТС і радгоспів щодо досягнень сільськогосподарської науки та досвіду передовиків сільського господарства, а також видання циклів лекцій на допомогу доповідачам і лекторам з питань агротехніки, зоотехніки, полезахисного лісорозведення, механізації та електрифікації сільського господарства, зрошення, меліорації, економіки та організації колгоспного і радгоспного виробництва [3, арк. 1]. Так, у 1951 р. за ініціативою товариства проведено 13 конференцій, нарад і творчих

дискусій з загальною кількістю більше 4000 спеціалістів сільського господарства, учених і новаторів виробництва; у червні 1951 р. організовано виїзну наукову сесію правління товариства спільно з Українським НДІ соціалістичного землеробства, Коростенським дослідним полем і Поліською науково-дослідною станцією в Житомирській обл. у Коростенський район з питань підйому культури землеробства у Поліссі [3, арк. 2, 3].

Товариством започатковано **постійнодіючі лекторії для підвищення знань спеціалістів сільського господарства** і керівного складу земельних органів. Фактично всі лекції для бажаючих були безкоштовними. Так, за 1951 р. прочитано 70 лекцій (140 академ. годин) у лекторіях при Міністерствах сільського господарства, радгоспів УРСР, а також Київського облсільгоспуправління; їх відвідало 650 слухачів; 1952 лекції прочитано в лекторіях Житомирського, Вінницького, Кам'янець-Подільського облсільгоспуправління, при районних сільськогосподарських відділах, МТС, колгоспах і радгоспах для 43 564 слухачів [3, арк. 3].

Окреме місце займало **підвищення кваліфікації спеціалістів сільського господарства**. Так, з листопада 1948 р. при товаристві функціонувала Українська філія Інституту удосконалення знань спеціалістів сільського господарства ім. академіка В. Р. Вільямса (директор філії – Ю. Лосинський). За I півріччя 1949 р. на річний курс навчання зареєстровано: на агрономічне відділення – 200 слухачів; зоотехнічне – 150; механізації та електрифікації сільського господарства – 70; до лекторію при Міністерстві радгоспів УРСР – 75 [17, арк. 3, 5]. У другій половині 1951 р. товариством організовано 7 лекційно-випускових сесій-семініарів, у результаті чого випущено 142 спеціалісти сільського господарства: 90 агрономів, 37 зоотехніків, 15 механіків сільського господарства [3, арк. 10].

До проведення занять на курсах долучався викладацький склад АН УРСР, сільськогосподарського і ветеринарного інститутів, НДІ – сільськогосподарського, ветеринарного, соціалістичного землеробства, плідівництва, механізації сільського господарства, Міністерства сільського господарства тощо. Зокрема, серед лекторів згадуються: академіки О. І. Душечкін і П. А. Власюк, член-кор. М. О. Тюленев, доктори с.-г. наук, професори М. А. Кравченко і П. Д. Пшеничний, доктори ветеринарних наук, професори І. Я. Побаженко та А. Л. Скоморохов, кандидати с.-г. наук А. І. Виноградський, Х. І. Классен, А. Т. Калачиков, Ф. А. Попов, С. М. Алпат'єв, К. Ф. Срібний,

В. А. Смоляр, Н. Я. Король, В. О. Пастушенко, К. А. Вербовий, І. М. Ковтун, Д. Ф. Лихвар та ін. [3, арк. 23–27].

Як видно з таблиці 1, товариством проводилося місячні курси та кількадевні семінари для різних сільськогосподарських спеціальностей.

Спектр пропонованих спеціальностей на курсах постійно розширювався. Проводилися також курси з вивчення іноземних мов для співробітників ряду НДІ [8, арк. 22, 23]. Республіканським правлінням товариства через Українську філію Інституту удосконалення знань спеціалістів сільського господарства ім. академіка В. Р. Вільямса на базі Республіканської виставки досягнень народного господарства (далі – ВДНГ) УРСР у 1960 р. для 893 осіб проведено курси-семінари директорів, керівників відділень і головних агрономів-апробаторів системи радгоспів буряківництва [10, арк. 20]. При Інституті продовжувало функціонувати постійно-діюче заочне відділення підготовки бджолярів. До 1968 р. в УРСР функціонувало вже 63 університети сільськогосподарських знань, у яких навчалося 6482 особи; на громадських засадах працювало 3 НДІ та 2 громадські аспірантури [11, арк. 12].

Крім того, товариство опікувалося питаннями підвищення ідейно-політичного і науково-технічного рівня своїх членів. Останні відвідували лекції, передові господарства і науково-дослідні установи, удосконалювали професійну кваліфікацію в Інституті. Напр., у 1954 р. організовано 14 екскурсій членів товариства в НДІ та передові господарства: до Всесоюзного НДІ механізації сільського господарства, Всесоюзного НДІ цукрових буряків, Українського НДІ соцзмагання, на Київську овочеву фабрику тощо [5, арк. 33]. Підвищення кваліфікації фахівців здійснювалося також у ході наукових відряджень і виробничих екскурсій.

Широкому упровадженню досягнень науки і передового досвіду сприяло також **масове виробниче дослідництво** у колгоспах і радгоспах УРСР. Організовувалися спеціальні семінари, на яких вироблялися єдині методики проведення масового виробничого дослідництва. Напр., у 1968 р. республіканським правлінням товариства спільно з Українським НДІ землеробства проведено подібний семінар з організації виробничого дослідництва для агрономів дослідних станцій, колгоспів, радгоспів, учених НДІ [11,

Таблиця 1

Курси, проведені Українським республіканським відділенням ВСГТ протягом 1951–1953 рр.

	Кількість спеціалістів сільського господарства, які відвідали курси		
	1951 рік	1952 рік	1953 рік
1. Місячні курси з відривом від виробництва (загальна кількість), з яких:	178	785	730
а) курси агрономів	170	430	158
б) курси голів колгоспів	0	0	78
в) курси інших спеціальностей сільського господарства	8	355	494
2. Семінари (5-, 10-, 15-денні) з відривом від виробництва (загальна кількість), з яких:	14	1205	916
а) ветеринарних працівників	14	123	0
б) механіків сільського господарства	0	115	0
в) агрономів	0	693	356
г) зоотехніків	0	110	0
д) завідувачів 3-річних агрозоотехнічних курсів	0	42	105
е) викладачів 3-річних агрозоотехнічних курсів	0	122	247
ж) овочівників	0	0	28
з) інших спеціальностей сільського господарства	0	0	160
к) робітників цукротрестів	0	0	20
3. Заочне навчання без відриву від виробництва (загальна кількість), з яких:	218	315	128
а) агрономів	90	60	70
б) зоотехніків	37	30	33
в) механіків сільського господарства	15	17	25
г) економістів райвідділів сільського господарства	76	208	0

Джерело: [4, арк. 50, 51].

арк. 13].

Спільно з Міністерством сільського господарства УРСР, ЦК ЛКСМУ, Республіканським комітетом робітників і службовців сільського господарства товариством започатковано **республіканські конкурси на кращий винахід і раціоналізаторську пропозицію в сільському господарстві**. Так, у 1953 р. проведено I-ий конкурс (надійшло 165 заявок) [4, арк. 16]; у 1954 р. – II-ий (149 заявок) [5, арк. 7]. У 1956 р. відбувся III-ій республіканський конкурс на кращу винахідницьку та раціоналізаторську пропозицію з механізації посіву, міжрядного обробітку, збирання, силосування і переробки кукурудзи. Надійшло 74 заявки від 124 авторів; 34 проекти визнано переможними [7, арк. 11]. У 1956 р. спільно з Всесоюзним НДІ цукрових буряків проведено ще один конкурс – на кращу раціоналізаторську пропозицію в питаннях вирощування цукрових буряків [7, арк. 11, 12] (представлено більше 500 робіт, нагороджено 32 автори-винахідники [8, арк. 17]). 1957 р. відзначився проведенням 3 конкурсів: 1) підвищення молочної продуктивності корів, боротьбу з яловістю і збереження молодняка; 2) збільшення виробництва м'яса; 3) раціоналізаторські пропозиції в галузі механізації процесів сільськогосподарського виробництва [8, арк. 18]. У 1959 р. оголошено про проведення 25 обласних конкурсів на кращу винахідницьку та раціоналізаторську пропозицію конструкції пристосувань і механізмів малої механізації [9, арк. 10]. Саме обласні конкурси відіграли значну роль у розвитку винахідництва і раціоналізації у колгоспах і радгоспах.

З 1960-х рр. конкурси та конкурси-огляди (як республіканські, так і обласного рівня), маючи за мету вишукування нових резервів отримання високих урожаїв, підвищення продуктивності тваринництва, широке запровадження передових методів ведення сільського господарства, взяття під контроль використання ресурсів, залучення до соцзмагання великої кількості спеціалістів галузі, проводилися за багатьма напрямками народного господарства. У 1972 р. започатковано огляди-конкурси науково-дослідних робіт молодих учених і спеціалістів сільськогосподарських НДІ і вузів УРСР. Розглянуто 62 роботи молодих фахівців, у яких викладалися актуальні питання впливу способів обробітку ґрунту на продуктивність сільськогосподарських культур, впливу удобрення на врожаї та якість продукції, механізації праці у садівництві тощо [12, арк. 6, 7].

Товариство видавало грошові премії винахід-

никам, раціоналізаторам і новаторам виробництва, рекомендувало їх на нагородження державними преміями.

Важливе значення у роботі товариства мало **проведення науково-технічних нарад, конференцій, дискусій, виїзних сесій**. Так, у 1950-х рр. актуальними питаннями для обговорення стали: підняття продуктивності машинно-тракторного парку; зміцнення кормової бази в Поліссі УРСР; масовий рух винахідників і раціоналізаторів у галузі механізації сільського господарства; проблеми Поліської низовини; експлуатація зрошувальних систем Верхньо-Інгулецького масиву; методи прогресивного посіву квадратно-гніздовим способом сільськогосподарських культур; утримання худоби у таборах; комплексна механізація збору цукрового буряка; вирощування другого врожаю льону-довгунця в Поліссі УРСР; збільшення виробництва овочів у Київській приміській зоні; збільшення продуктивності молочного тваринництва; наукові основи озеленення міст за результатами роботи Київської виставки квітів і плодів, проведеної у 1953 р. (спільно з Українським товариством охорони природи); конференції, присвячені В. В. Докучаєву, В. Р. Вільямсу тощо [4, арк. 22, 23, 24–26, 27, 28, 30, 35, 36, 43, 45]. На наради і виїзні сесії виносилися наступні науково-виробничі питання: збільшення молочної продуктивності корів у колгоспах і радгоспах Київської приміської зони, а також розвиток тваринництва загалом і Хмельницької обл. зокрема; міжрядковий обробіток сільськогосподарських культур при квадратно-гніздовому способі їх висіву; фізіологічні основи вигодовування і утримання худоби згідно вчення І. П. Павлова; боротьба з хворобами і шкідниками цукрових буряків; нові способи обробітку ґрунту, запропоновані Т. С. Мальцевим; підвищення урожайності озимої пшениці у колгоспах Полісся, а також кукурудзи; покращення стану луків і пасовищ тощо [5, арк. 7, 11, 15, 16, 19, 20, 23, 24, 25, 26].

Висновки. За річними звітами Українського НТТ сільського господарства та його галузевих секцій і обласних відділень вдалося встановити, що основними формами проведення науково-технічних заходів, навчання членів товариства й підвищення виробничої кваліфікації робітників колгоспів і радгоспів були виробничі семінари, навчальні курси, школи передового досвіду, науково-виробничі конференції, наради, які проводилися спільно з партійними, господарськими і громадськими організаціями; читалися лекції, виголошувалися доповіді, організовувалися гро-

мадські огляди і багаточисленні конкурси, наукові відрядження і екскурсії на виробничі об'єкти. Крім того, облаштовувалися пересувні виставки застосування хімізації в рослинництві і тваринництві; відкривалися громадські університети підвищення знань для робітників сільського господарства. Іншими формами роботи були: творчі бригади; бюро і групи економічного аналізу; конструкторські та технологічні бюро; громадські НДІ, групи і лабораторії; бюро технічної інформації; інститути новаторів виробництва, технічного сільського виробництва та аграрної науки.

прогресу, нової техніки тощо, які функціонували на громадських засадах поза основною науково-дослідною і виробничою діяльністю. Товариство регулярно приймало участь у сільськогосподарських виставках – Виставках досягнень народного господарства, займалося видавничою діяльністю.

Подальших досліджень потребують усі форми роботи і напрями діяльності Українського НТТ сільського господарства протягом усього періоду його функціонування задля з'ясування реального внеску об'єднання у розвиток сільськогосподарського виробництва та аграрної науки.

Список літератури:

1. Вергунов В.А. Історія сільськогосподарської дослідної справи в Україні: у 3 ч. Київ: Аграрна наука, 2018. Ч. 1: Творці та розбудовники (біографічні нариси). 2018. 603 с.; Ч. 2: Науково-організаційні засади функціонування сільськогосподарської дослідної справи на теренах України (друга половина XIX – початок XXI ст.). 2018. 619 с.
2. Вергунов В.А. Сільськогосподарська дослідна справа в Україні від зародження до академічного існування: організаційний аспект: монографія. Київ: Аграрна наука, 2012. 416 с.
3. Годовой отчет о работе Украинского отделения Всесоюзного сельскохозяйственного общества с приложениями за 1951 год // ЦДАВО України. Ф. 4685. Оп. 1. Спр. 14. 28 арк.
4. Годовой отчет о работе Украинского отделения Всесоюзного сельскохозяйственного общества за 1953 год // ЦДАВО України. Ф. 4685. Оп. 1. Спр. 22. 87 арк.
5. Годовой отчет о работе Украинского отделения Всесоюзного сельскохозяйственного общества за 1954 год // ЦДАВО України. Ф. 4685. Оп. 1. Спр. 27. 55 арк.
6. Годовой отчет о работе Украинского республиканского правления НТО сельского и лесного хозяйства за 1955 год // ЦДАВО України. Ф. 4685. Оп. 1. Спр. 32. 22 арк.
7. Годовой отчет о работе Украинского республиканского правления НТО сельского и лесного хозяйства за 1956 год // ЦДАВО України. Ф. 4685. Оп. 1. Спр. 39. 27 арк.
8. Годовой отчет о работе Украинского республиканского правления НТО сельского и лесного хозяйства за 1957 год // ЦДАВО України. Ф. 4685. Оп. 1. Спр. 46. 43 арк.
9. Годовой отчет о работе Украинского республиканского правления НТО сельского и лесного хозяйства за 1959 год // ЦДАВО України. Ф. 4685. Оп. 1. Спр. 63. 37 арк.
10. Годовой отчет о работе Украинского республиканского правления НТО сельского и лесного хозяйства за 1960 год // ЦДАВО України. Ф. 4685. Оп. 1. Спр. 70. 40 арк.
11. Годовой отчет о работе Украинского республиканского правления НТО сельского хозяйства за 1968 год // ЦДАВО України. Ф. 4685. Оп. 1. Спр. 162. 20 арк.
12. Годовой отчет о работе Украинского республиканского правления НТО сельского хозяйства за 1972 год // ЦДАВО України. Ф. 4685. Оп. 1. Спр. 214. 11 арк.
13. Коваленко С. Д. Система організації впровадження наукових розробок у сільське господарство України (друга половина XIX – 50-ті роки XX століття): монографія. Вінниця: Корзун Д. Ю., 2019. 463 с.
14. Лаєвська Ю. В. Перетворення в економіці України в 1953–1964 рр.: історіографія проблеми: автор. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06. Донецьк, 2008. 20 с.
15. Ніколаєць К. М. Суспільно-політичний розвиток УРСР у другій половині 60-х – на початку 90-х років XX століття: українська історіографія: дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.06. Київ, 2012. 450 с.
16. Ніколаєць Ю. О. Суспільно-політичні процеси в УРСР другої половини 1940-х – першої половини 1960-х років: українська історіографія: дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.06. Київ, 2008. 481 с.
17. Отчет о работе Украинского отделения Всесоюзного сельскохозяйственного общества за I-е полугодие 1949 года // ЦДАВО України. Ф. 4685. Оп. 1. Спр. 6. 6 арк.
18. Сільське господарство УРСР та його наукове забезпечення у 1940–1946 роках: зб. док. і матеріалів / [уклад.: М. В. Присяжнюк та ін.; під заг. ред. М. В. Присяжнюка]. Київ: Нілан, 2012. 754 с.

Demuz I.O. UKRAINIAN SCIENTIFIC-TECHNICAL SOCIETY OF AGRICULTURE (40's – 80's of the XXth century): MAIN FORMS OF IMPLEMENTATION OF ACHIEVEMENTS OF SCIENCE IN THE COUNTRY

The article, based on the first introduced into scientific circulation the archival materials, updates information on the Ukrainian Scientific-Technical Society of Agriculture activities, which functioned in the 40's–80's of the 20th century on the territory of Soviet Ukraine.

It is established that the society worked in the following directions: dissemination of best practices and introduction of achievements of agricultural science into production; stimulating public participation in conducting mass production research in collective and state farms of the Ukrainian SSR; training of agricultural specialists, etc. The role of the centre is clarified in: 1) conducting Stakhanov's schools for introduction of best practices in production; 2) organization of systematic mass lectures, reports, scientific-technical meetings, conferences, discussions, mobile sessions; 3) organization of special seminars, which developed common methods of conducting mass production research; 4) advanced training of specialists through the Ukrainian branch of the Academician V.R. Williams' Institute for Improving the Knowledge of Agricultural Specialists, as well as conducting monthly courses and few-days-long seminars for various agricultural specialties; 5) the establishment of national and regional competitions for the best invention and innovation proposal in agriculture. It is emphasized that other forms of work of the society are: public universities to increase knowledge for agricultural workers; creative teams; economic analysis bureaus and groups; design and technology bureaus; public research institutes, groups and laboratories; technical information bureau; institutes of innovators of production, technical progress, new technology, etc., which operated on a voluntary basis outside the main research and production activities.

Key words: *Ukrainian Scientific-Technical Society of Agriculture, introduction of scientific developments in agricultural production, schools of excellence, mass production research, innovation proposal in agriculture.*